

V.
Nacionalni kongres
Hrvatskoga sociološkog društva

Normalnost krize – kriza normalnosti

Knjiga sažetaka

Izdavač
Hrvatsko sociološko društvo (HSD)

Godina izdanja
2015.

Uredili
Saša Božić
Jaka Primorac

Dizajn
Rafaela Dražić

Lektura
Ivana Gusak Bilić, mag.

Tisak
Kerschoffset

ISBN
978-953-6552-99-3

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000901336.

V.
Nacionalni kongres
Hrvatskoga sociološkog društva

*Normalnost krize –
kriza normalnosti*

Zagreb 19. – 20. ožujka 2015.
Hotel *Palace*, Zagreb

Akademski odbor konferencije

prof. dr. sc. Saša Božić
Hrvatsko sociološko društvo;
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
(predsjednik Akademskoga odbora)

prof. dr. sc. Ognjen Čaldarović
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

doc. dr. sc. Karin Doolan
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

prof. dr. sc. Krunoslav Nikodem
Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

dr. sc. Tanja Vučković Juroš
Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

prof. dr. sc. Siniša Zrinščak
Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu

Organizacijski odbor

doc. dr. sc. Ivan Burić
Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu
(predsjednik Organizacijskog odbora)

dr. sc. Jaka Primorac
Hrvatsko sociološko društvo; Institut za razvoj
i međunarodne odnose (IRMO)

dr. sc. Branko Ančić
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (IDIZ)

Sadržaj

Uvodna riječ — 4

Program Kongresa — 8

I. Plenarna sesija — 15

II. Kriza, rad i kvaliteta života — 27

III. Kriza, obrazovanje, diskriminacija — 41

IV. Kriza, mediji i vrijednosti — 55

V. Kriza, razvoj i rješenja — 65

Ostala događanja — 78

Popis sudionika/ica — 81

Uvodna riječ

Poštovane kolegice i kolege,

u ime Predsjedništva Hrvatskoga sociološkog društva želim vas pozdraviti i zaželjeti vam dobrodošlicu na 5. nacionalni kongres HSD-a posvećen dugotrajnoj društvenoj i gospodarskoj krizi u Hrvatskoj. Trenutna je kriza prema svojem trajanju i societalnim posljedicama vjerojatno jedna od najtežih kriza od početka razvitka modernoga hrvatskog društva. Karakteriziraju je porast siromaštva, smanjenje mogućnosti zapošljavanja mladih kao i rast nezaposlenosti općenito, pojačavanje spremnosti na iseljavanje, rast nepovjerenja u institucije i ljude, trajnost negativnih emocija i njihovo širenje s obzirom na veliki dio ukupne populacije koji zahvaćaju, a k tomu još možemo pridodati nepoznate posljedice na obitelj i demografsku reprodukciju bez jasnih naznaka promjena trendova.

Međutim, hrvatska kriza ovoga desetljeća nije povijesno jedinstvena, a sam diskurs krize „razvija“ se još od početka 1980-ih godina. Štoviše, dugotrajnost kriza u Hrvatskoj, njihovo diskurzivno učvršćivanje, slabe ili nepostojeće političke i društvene mjere za njihovo suzbijanje postupno stvaraju percepciju o normalnosti kriza kao društvenim pojavama koje ne odstupaju od uobičajenih ili tipičnih stanja za hrvatsko društvo. Tako je i sadašnja kriza postala normalnim dijelom života većine stanovništva, a svoje školovanje započela je generacija koja je primarnu socijalizaciju doživjela isključivo u uvjetima društvene i ekonomske krize.

Više socioloških paradigmi naglašava važnost šire percepcije normalnosti u društvenim odnosima ili barem pojedinačna shvaćanja normalnosti za stabilno djelovanje društvenih aktera u svakodnevicu. Usprkos različitim shvaćanjima normalnosti većina bi se ipak složila da je za održavanje društvenih odnosa važno i široko prihvaćanje i

djelovanje u skladu s percipiranim normama i u skladu s prosječnim, općim i tipičnim djelovanjima drugih, bez obzira na to koliko je opravdano ili neopravdano uključivanje ili isključivanje pojedinih praksi koje ne konformiraju sa središnjim društvenim tokovima. Kada kriza i neravnoteža postanu opće i tipične karakteristike svakodnevice, kada dominiraju tipizacije društvene stvarnosti kao teške i nepredvidive te kada prethodno neprihvatljive tipizacije vode sigurnim ishodima djelovanja, tada se može govoriti i o krizi normalnosti. Međutim, stvaranje i široko prihvaćanje smjernica djelovanja koje su u suprotnosti s prethodnim općim normama, a sada dovode do uspjeha, svjedoče i o normalizaciji neuravnoteženosti ili normalizaciji nenormalnosti. Primjerice, legitimiranje i normalnost korupcije u svakodnevici radi stvaranja prilika za zapošljavanje, neophodnost zaobilaznja zakona koji guše poduzetništvo radi održanja poslovanja, prihvaćanje samoeksploatacije radi preživljavanja ili percepcija drugih ljudi isključivo kao temeljnih ekonomskih resursa svjedoče o ustaljenju i normalizaciji pojava u suprotnosti s općim normama društvenoga života.

Zato ćemo u nekoliko sesija pokušati odgovoriti na sljedeća pitanja:

- Na koje se sve načine izražava društvena i ekonomska kriza u Hrvatskoj?
- Koji su društveni uzroci, a koje su društvene posljedice ekonomske krize? Može li ih se identificirati i razdvojiti?
- Je li dugotrajna kriza u Hrvatskoj „endogena“ pojava i u kojoj je mjeri posljedica globalnih društvenih i ekonomskih procesa?
- Kakva je veza između „krize normalnosti“ i „normalnosti krize“?
- Koja su rješenja?

U ime Predsjedništva HSD-a zahvaljujem svim članovima i članicama našega društva koji su svojim angažmanom i trudom pridonijeli organizaciji i održavanju ovoga Kongresa. Nadamo se da će program Kongresa potaknuti dinamične rasprave tijekom dvaju dana trajanja Kongresa te da će pridonijeti boljem povezivanju sociologinja i sociologa iz raznih institucija, a time i jačanju naše struke.

Program Kongresa

Četvrtak,
19. 3. 2015.

9.00 – 9.30

Registracija

9.30 – 10.00

Otvorenje Kongresa i uvodna riječ

Uvodna riječ

– Ivan Burić

predsjednik Organizacijskoga odbora Kongresa,
član Predsjedništva HSD-a

Pozdravni govor

– Saša Božić

predsjednik HSD-a i predsjednik Akademskoga
odбора Kongresa

Moderatorica: Jaka Primorac

Hrvatsko sociološko društvo; Institut za razvoj
i međunarodne odnose (IRMO)

10.00 – 11.30

I. PLENARNA SESIJA

Moderator: Saša Božić

Hrvatsko sociološko društvo;
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

Primjena sociološkoga koncepta
krize u analizi društvenih zbivanja
u Hrvatskoj 2009.–2015.

Dražen Lalić

Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

Stabilno opadanje povjerenja
u vrijeme stabilne krize u Hrvatskoj
Kraći prilog analizi uzroka i posljedica
Krunoslav Nikodem, Lidija Japec,
Nenad Karajić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
LATRA d.o.o.

Socijalna inovacija javno najamnih
stanova kao odgovor na stambenu krizu

Gojko Bežovan

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Utjecaj krize na znanstvena istraživanja:

Neke teze o promjeni paradigme

hrvatskoga inovacijskog sustava

Jadranka Švarc, Jasminka Lažnjak,

Emira Bečić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar,
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

11.30 – 11.45

Stanka

11.45 – 13.00

Okrugli stol –

Sociologija Ulricha Becka (1944.–2015.)

Sudionici/e:

Ognjen Čaldarović

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Krunoslav Nikodem

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Simona Kuti

Institut za migracije i narodnosti (IMIN)

Inga Tomić-Koludrović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Uvodničar i moderator: Mirko Petrić

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

13.00 – 14.30

Stanka za ručak

16.30 – 17.00

Stanka

14.30 – 16.30

II. KRIZA, RAD I KVALITETA ŽIVOTA

Moderator: Drago Čengić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

17.00 – 18.30

Izborna skupština Hrvatskoga
sociološkog društva

Mladi na dalmatinskim otocima:

zaustavljeni u radu

Valerija Barada, Sven Marcelić,

Željka Zdravković

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

18.30 – 19.30

Prezentacija odabranih izdanja
Sociološke biblioteke 2013. – 2015.

Moderator: Goran Batina

Naklada Jesenski i Turk

Tipologija strategija preživljavanja
ekonomski (djelomično) neaktivnih
kućanstava

Dragan Bagić, Ivana Dobrotić,

Andrija Henjak, Jasminka Lažnjak,

Petra Rodik, Tanja Vučković-Juroš

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

20:00

Domjenak

Muzej prekinutih veza

Ćirilometodska 2

Transformativnost rada u Hrvatskoj
– posljedica ovdašnje krize i/ili učinak
širih društvenih i ekonomskih procesa?

Ozren Biti

Institut za etnologiju i folkloristiku

Od NotInMyBackYard-a do YesIMBY-a:

Dovodi li opća ekonomska kriza do
krize NIMBY sindroma?

Studija slučaja naselja Mičevac

Jana Šarinić, Katarina Šolčić, Iva Grubiša

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet

Sveučilišta u Zagrebu

Studija slučaja: Različite percepcije
o pripremljenosti mladih Gorskog
kotara za tržište rada

Jadranka Pelikan, Vilma Kotlar

Združeni doktorski studij sociologije regionalnog
i lokalnog razvoja, Sveučilište u Zadru

**Petak,
20. 3. 2015.**

9.00 – 10.00

Pozdravni govor novoga
predsjednika/ice HSD-a

10.00 – 10.15

Stanka za kavu

10.15 – 12.15

III. KRIZA, OBRAZOVANJE,
DISKRIMINACIJA

Moderatorica: Karin Doolan
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

Migranti i škola: analiza učinka
socioekonomske i sociokulturne
nejednakosti na osjećaj pripadnosti
učenika migrantskoga porijekla
u školskome okruženju

Margareta Gregurović, Simona Kuti
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

Povezanost društvenoga porijekla
i obrazovnoga postignuća u različitim
obrazovnim kontekstima: usporedba
Hrvatske, Njemačke i Mađarske

Iva Košutić, Saša Puzić,
Margareta Gregurović
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

Rezidencijalno porijeklo kao
čimbenik visokoobrazovnih izbora
Olgica Klepač
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Snaga tolerancije – nasilje,
diskriminacija i korupcija u sportu
Marta Berčić, Bernard Šešo
Grad Opatija
Društvo za istraživanje i potporu
Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za psihologiju

Faktori povezani s iskustvima
ekonomskog nasilja nad ženama
u intimnim vezama: provjera
socijalno-ekološkoga modela
Ksenija Klasnić
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

12.15 – 12.30

Stanka

12.30 – 14.00

IV. KRIZA, MEDIJI I VRIJEDNOSTI
Moderator: Paško Bilić
Institut za razvoj i međunarodne odnose (IRMO)

“Svakodnevnica” u multimedijском
okruženju: medijske prakse
mladih i temporalna struktura
“svijeta-života”

Antonija Čuvalo
Centar za istraživanje medija i komunikacije
Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Digitalni medijski krajolici,
institucionalni temelji
i prakse publika u Europi
Zrinjka Peruško, Dina Vozab,
Antonija Čuvalo
Centar za istraživanje medija i komunikacije,
Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Kreativnost krize –
Hrvatska između apatije i strasti
Vesna Ivezić
Srednja škola Mate Blažine Labin

Pobačaj: istraživanje stavova studentica
Sveučilišta u Zagrebu
**Ksenija Klasnić, Ivana Jurković Kuruc,
Branka Galić**
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

14.00 – 15.30

Stanka za ručak

15:30-16:30

Okrugli stol
Sociologija i gospodarstvo

Sudionici/e:

Branka Bajt, Okomito
Luka Bulian, Ipsos Puls
Petra Glasnović, Konzum
Marko Popović, Vipnet
Moderator: **Ivan Burić**,
Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu

16.30-16.45

Stanka

16.30 – 18.30

V. KRIZA, RAZVOJ I RJEŠENJA
Moderatorica: **Petra Rodik**
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Utjecaj geopolitičkih i
geoekonomskih promjena na
ekonomsku krizu u Hrvatskoj
Nikola Petrović
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Utjecaj trećega sektora na
socioekonomski razvoj Hrvatske
**Gojko Bežovan, Jelena Matančević,
Danijel Baturina**
Studijski centar socijalnog rada, Pravni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Promjene u radnoj aktivnosti
stanovništva Hrvatske od 1971.
do 2011.: demografski okvir kao
čimbenik razvojnog deficita
Nenad Pokos, Krešimir Peračković
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

U potrazi za adekvatnim razvojnim
smjernicama hrvatskoga društva –
slučaj Krapinsko-zagorske županije
Krešimir Žažar
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Rješavanje krize iz perspektive
državne organizacije
Nevena Jerak Muravec
doktorandica PPDS sociologije na Filozofskom
fakultetu u Zagrebu

18.30 – 19.00

Rasprava i zatvaranje Kongresa

I.

Plenarna sesija

Primjena sociološkoga koncepta krize u analizi društvenih zbivanja u Hrvatskoj 2009.–2015.

U priopćenju se polazi od ocjene da je izučavanje društvene krize vrlo važan aspekt (predmeta) sociologije. U društvima koja su neposredno izložena krizi valjana obrada krize jedan je od ključnih kriterija znanstvene smislenosti i društvene korisnosti djelovanja profesionalnih sociologa. Upravo je takvo suvremeno hrvatsko društvo s obzirom na to da je veći dio razdoblja od stvaranja samostalne države, uvođenja kapitalizma i demokracije do danas izloženo krizi, pri čemu treba uzeti u obzir i činjenicu da je i posljednje desetljeće bivše Jugoslavije proteklo u znaku ekonomske i druge krize. Aktualna kriza u Hrvatskoj, koja je počela u rano proljeće 2009. godine, ostavlja teške posljedice u različitim područjima društvenoga života, znatno ometa životne tokove građana i funkcioniranje institucija te uvjetuje ekonomsko i socijalno nazadovanje. Pozornost sociologa i drugih znanstvenika poglavito zahtijeva dugotrajnost (već šest godina) te krize, mali izgledi da se ona uskoro prevlada, kao i okolnost da je zadobila svojevrsnu normalnost. U nastojanjima da se objasni taj fenomen uputno je koristiti koncept krize koji je najviše razvijen u društvenim znanostima u sedamdesetim i osamdesetim godinama prošloga stoljeća, čemu su uz vodeće strane autore (Habermas, 1982; Ricoeur, 1987) doprinos dali i pojedini hrvatski sociolozi (Županov, 1983; Vrcan, 1986). Kod Habermasa je posebno važno sistemsko-teorijsko određenje krize kao "oblika dezintegracije društvenih

institucija” koji nastaje “kada struktura nekoga društvenog sistema dopušta manje mogućnosti rješavanja problema no što bi se moglo upotrijebiti za održanje ustrojstva sistema” (Habermas, 1982: 11). Vrijedi uputiti i na srodno shvaćanje Županova o krizi kao “situaciji u kojoj se ‘više ne može ni živjeti ni umrijeti’, tj. kao protrahiranoj malfunkciji ekonomskoga i društvenoga sistema” (Županov, 1983: 10). U priopćenju se iznose i drugi elementi koncepta krize: nije izražena samo u gospodarstvu već je svekolika, odnosno ima obilježja totalnoga društvenog fenomena; ciklički se javlja u kasnome kapitalizmu kao kritična faza u kojoj se razrješuju teškoće društvenoga sistema; ima različitu uvjetovanost: egzogenu (vanjsku, globalnu) i endogenu, koja se odnosi na situaciju u zemlji koja je izložena krizi itd. U priopćenju se ustanovljava kako je navedeni koncept u više aspekata koristan za teorijsku analizu sadašnje krize u Hrvatskoj. S druge se strane upozorava kako ta kriza ima izvjesne karakteristike koje odudaraju od toga koncepta i njegova društvenoga predloška. Ponajprije sljedeće: dugotrajnost i tvrdokornost aktualne hrvatske krize; okolnost da se nastavlja na seriju kriza kojima je u većem dijelu posljednje trećine stoljeća bila izložena Hrvatska; prevladavajuće endogenu (najviše povezanu s političkim, klijentističkim kapitalizmom u društvu još uvijek u procesu tranzicije i transformacije) uvjetovanost krize, na što upućuje činjenica da je većina drugih zemalja u EU-u i na Zapadu uglavnom već izašla iz ekonomskih i drugih teškoća; neprozirnost ishoda te krize u Hrvatskoj itd. Povezano s time osobito se ističe mogućnost da se ona ne okonča na jedan od uobičajenih načina (oporavkom ili katastrofom), nego da se produlji kao ekonomska i društvena agonija. Upravo u toj mogućnosti, koja se zapravo već ostvaruje, odražava se upozorenje Županova dano još prije trećinu stoljeća riječima da kriza “može ići unedogled a u kojoj sistem pokušava ostvariti ekvilibrij na sve nižim nivoima efikasnosti” (Županov, 1983: 10).

Krunoslav Nikodem,
Lidija Japec,
Nenad Karajić
Odsjek za sociologiju,
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
LATRA d.o.o.

Stabilno opadanje povjerenja u vrijeme stabilne krize u Hrvatskoj Kraći prilog analizi uzroka i posljedica

Rad analizira pitanja povjerenja u Hrvatskoj od 1997. do 2012. godine. Povjerenje je složena i višedimenzionalna pojava koja uključuje kognitivnu, afektivnu, socijalnu i moralnu dimenziju. U teorijskome smislu rad se temelji na teorijama Niklasa Luhmanna, Anthonyja Giddensa, Roberta Putnama, Francisa Fukuyame, Piotra Sztompke, Boa Rothsteina i Erica Uslanera koje ističu važnost izgradnje i održavanja visokoga stupnja povjerenja za sociokulturni i socioekonomski razvoj društvene zajednice. U empirijskome smislu rad se manjim dijelom temelji na analizi rezultata empirijskih istraživanja provedenih u Hrvatskoj od 1997. godine do 2012. godine, a većim dijelom temelji se na analizi rezultata empirijskoga istraživanja provedena 2012. godine u sklopu međunarodnoga istraživačkog projekta "Europsko istraživanje o kvaliteti života 2011/2012". Istraživanje je provedeno u ukupno trideset i četiri europske zemlje većim dijelom krajem 2011. godine, dok je u Hrvatskoj provedeno između svibnja i srpnja 2012. godine na reprezentativnome uzorku punoljetnih građana (N=1001). U radu se analiziraju pitanja povjerenja u ljude te u odabrane

institucije i organizacije (Sabor, Vlada, pravosuđe, policija i mediji). U svrhu širega konteksta analize dobiveni rezultati za Hrvatsku na osnovnoj razini uspoređuju se s rezultatima u dvadesetak odabranih europskih zemalja od 1999. do 2012. godine. Rezultati prethodnih analiza pitanja povjerenja u hrvatskome društvu u posljednjih petnaestak godina pokazuju izrazito opadanje povjerenja u većinu institucija i organizacija te relativno nisku razinu povjerenja u ljude. U tome kontekstu prethodne analize polazile su od različitih prediktivnih modela i sklopova (modernizacija, individualizacija, religioznost, socijabilnost, političnost, zadovoljstvo razvojem demokracije i sl.) čiji rezultati nisu pokazali jasniju povezanost i utjecaje na razinu povjerenja u hrvatskome društvu. Stoga se u ovome radu polazi od modela socijalne i ekonomske depriviranosti, socijalne isključenosti te subjektivnih procjena sreće i zadovoljstva životom u općem smislu, ali i u smislu zadovoljstva određenim aspektima i područjima života. U skladu s time u radu se postavljaju i odgovarajuće radne hipoteze. Rezultati analize pokazuju pozitivnu povezanost između povjerenja u ljude i navedene institucije i organizacije te subjektivnog osjećaja zadovoljstva vlastitim životom, pojedinim aspektima i područjima života. Nadalje, rezultati također pokazuju, iako su vrijednosti korelacija niske, određenu pozitivnu povezanost između povjerenja u ljude i navedene institucije i organizacije te indikatora socijalne uključenosti. Subjektivne procjene i objektivni indikatori socijalne i ekonomske depriviranosti nisu značajnije povezani s povjerenjem.

U zaključku se ističu otvorena pitanja povezana s izrazito niskom razinom povjerenja u suvremenome hrvatskom društvu, posebice u usporedbi s drugim članicama Europske unije. Također se na temelju rezultata empirijskih istraživanja navode argumenti u prilog suprotstavljenim tezama da je proces opadanja povjerenja u Hrvatskoj dio širih globalizacijskih procesa, odnosno da je specifičnost hrvatskoga društva.

Socijalna inovacija javno najamnih stanova kao odgovor na stambenu krizu

U području stanovanja i stambene politike u Hrvatskoj provodi se relativno zanemariv broj empirijskih istraživanja, a osobito onih koja bi ponudila nove prakse prevladavanja stambene krize. Ovaj je rad nastao u okviru FP7 WILCO projekta i OIKONET Erasmus projekta. Rezultati istraživanja stanovanja u Hrvatskoj (Bežovan, 2012; Bežovan 2013) govore da su pripadnici mlađih naraštaja u većim i velikim gradovima izloženi riziku podmirivanja stambenih potreba. Ta kućanstva plaćaju visoke najamnine na nekontroliranome privatnom tržištu najma stanova, odnosno visoke rate otplate stambenih kredita koji su denominirani u švicarskim francima. Prva ranjiva skupina prisiljena je na stanovanje u skromnim prilikama, redovito bez ugovora i uz mogućnosti dobivanja otkaza u svako vrijeme. Ta skupina ne može pouzdano planirati život i nije se u stanju posvetiti svojoj profesiji. Svakako, takav nestabilan stambeni status utječe i na probleme demografske reprodukcije. Ti najmoprincipi mogu se smatrati prototipovima socijalno isključenih osoba. Druga ranjiva skupina vlasnika stanova pod hipotekom obuhvaća široku skupinu mlađih obitelji koje su se zadužile nerealno skupim stambenim kreditima za nerealno skupe stanove. Mnogim obiteljima prijete ovrhe i zatim deložacije i konačno ostajanje bez krova nad glavom. Procjenjuje se da je 75 tisuća obitelji u takvim nevoljama, a mnogima od njih uništen je život (Rodik, 2014).

Cijene stanova na tržištu opadaju, velik je broj neprodanih i praznih stanova, a inicijative za prevladavanjem tih problema u Hrvatskoj su sasvim nedostatne. Inozemne prakse računaju s inovacijom javnih

najamnih stanova za rješenje tih problema (Hegedüs, 2014). Tu se praksu istražuje kao socijalnu inovaciju kroz ciljeve i sredstva, nove ideje (proizvode, usluge i modele) koja istovremeno podmiruje socijalne potrebe, učinkovitije nego druge, i stvara nove društvene odnose (BEPA, 2012). EU se opredijelio za inovacije kao traženje novih rješenja koje poboljšavaju kvalitetu života pojedinaca i društva, no u Hrvatskoj je taj koncept još nepoznat.

Cilj je ovoga empirijskog istraživanja, korištenjem ankete i studije slučajeva, procijeniti utjecaj modela javno najamnih stanova, kao socijalne inovacije, na kvalitetu života najamoprimaca te kao dodanu vrijednost provjeriti njegovu replikabilnost i, u tome smislu, potencijalni doprinos ublažavanju postojeće stambene krize. Ključno pitanje istraživanja je može li se taj model, za razliku od tržišnoga modela, prihvatiti kao održiva socijalna inovacija koja, kao socijalna investicija, na učinkovitiji i djelotvorniji način podmiruje stambene potrebe određenih skupina građana. Empirijsko je istraživanje provedeno anketom u zagrebačkome naselju Novi Jelkovec, a kao studije slučajeva analizirani su i tipovi obitelji.

Jadranka Švarc,
Jasminka Lažnjak,
Emira Bečić

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Utjecaj krize na znanstvena istraživanja: Neke teze o promjeni paradigme hrvatskog inovacijskog sustava

Rad se bavi specifičnim aspektom krize u Hrvatskoj, a to je kriza nacionalnoga inovacijskog sustava te djelomično znanstvenoga sustava i sustava visokoga obrazovanja u mjeri u kojoj su oni dio sustava za poticanje inovacija u cilju ostvarivanja gospodarskoga rasta.

Osnovne teze:

- Nacionalni inovacijski sustav (NIS) u Hrvatskoj je u stanju trajne krize od samoga nastanka, dok danas svjedočimo njegovoj radikalnoj kontrakciji i transformaciji, te prerastanju u Nacionalni sustav poduzetništva (NSP);
- uzrok je slaba učinkovitost NIS-a, smanjivanje nacionalnih sredstava za znanost i inovacije te orijentacija k EU fondovima (ESIF) koji potičući poduzetništvo donose novu razvojnu paradigmu usmjerenu na istraživanje i inovacije;
- težište razvojne politike premješta se sa znanosti i izgradnje društva znanja na razvoj poduzetništva i izgradnju „poduzetničkoga društva“, a znanstvena politika susreće se sa sve većim paradoksom

usklađivanja funkcije znanstvene izvrsnosti financirane uglavnom skromnim nacionalnim sredstvima i funkcije razvoja poduzetništva financirane u sklopu daleko većih sredstava ESIF-a.

Teze o zaokretu od inovacijskoga prema poduzetničkome sustavu temelje se sljedeći čimbenicima i činjenicama.

- Na analizi triju faza razvoja inovacijskoga sustava od 2001. godine do danas, tj. faze uspona i širenje institucija, fondova i programa u znanosti i inovacijama (2001. – 2012.), faze njihove kontrakcije (restrukturiranje, ukidanje) (2012. – 2013.) te faze preusmjeravanja od nacionalnih k europskim izvorima financiranja uz promjenu razvojne paradigme (2014. – 2020.). To usmjeravanje ka EU fondovima ujedno znači dokidanje nacionalnoga inovacijskog sustava kakav se gradilo od polovice 1990-ih godina u kojemu je dominiralo Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) s osnovnom idejom poticanja inovacija koje se temelje na znanstvenim istraživanjima, suradnji i transferu znanja između gospodarskoga i poduzetničkoga sektora.
- Na analizi slabosti NIS-a kao i promjena u sustavu inovacija i poduzetništva u Hrvatskoj u usporedbi s odabranim zemljama i, posljedično, potencijalnim područjima u kojima bi trebalo intervenirati i mijenjati politike, što će se temeljiti na statističkim pokazateljima kao što su EconomicFreedomIndex, DoingBusinessIndex, CorruptionPerceptionsIndex, EuropeanInnovationScoreboard, Global Entrepreneurship&Development Indeks itd.
- Na analizi promjena koje nastupaju pristupanjem Hrvatske EU-u i dostupnošću ESIF-a te uloge pojedinih ministarstava, financiranju istraživačkih programa kao i promjeni same razvojne paradigme.
- Na analizi promjene razvojne paradigme (zahvaljujući ESIF-u) u kojoj inovaciju zasnovanu na znanstvenim istraživanjima zamjenjuje poduzetništvo zasnovano na poduzetničkoj ideji, te dolazi do zaokreta od nacionalnoga inovacijskog sustava (NIS) prema nacionalnome sustavu za poticanje poduzetništva (NSP), čime se razvojna paradigma manje temelji na razvoju i jačanju znanstvenoistraživačkih potencijala kao bitnih pokretača inovacije,

a više na jačanju poduzetništva i onih inovacija i tehnologija koje pridonose jačanju poduzetništva u prioritetnim sektorima definiranim u sklopu Strategije pametne specijalizacije.

- Na analizi koncepta nacionalnoga sustava poduzetništva (NSP) i poduzetničkoga kapitala s naglaskom da ta tendencija od inovacije ka poduzetniku nije karakteristična samo za Hrvatsku kao zemlju u dugoročnoj gospodarskoj i socijalnoj krizi već i za ostale EU zemlje i SAD, koji osjećaju da je današnja kriza inovacija u globaliziranoj ekonomiji uzrokovana prvenstveno krizom poduzetništva, tj. nedovoljnim poduzetničkim kapitalom. Osnovna je poruka NSP-a da poduzetništvo ne uključuje nužno tehnološke inovacije i istraživanje i razvoj, ali se inovacije ne mogu kapitalizirati bez poduzetništva. Koncepti poduzetništva i inovacije sad se razdvajaju, a politika poticanja inovacija pomiče se u drugi plan u odnosu na politiku poticanja poduzetništva.

**II.
Kriza,
rad i
kvali-
teta
života**

Valerija Barada,
Sven Marčelić,
Željka Zdravković
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

Mladi na dalmatinskim otocima: zaustavljeni u radu

Problem nezaposlenosti i zapošljivosti mladih kroničan je problem hrvatskoga tržišta rada, ali i cjelokupnoga društva. Hrvatska kontinuirano bilježi trend rasta nezaposlenosti mladih. Naime, prema podacima Eurostata stopa nezaposlenosti mladih za 2011. godinu iznosi 36,1 posto, sljedeće je godine iznosila 43 posto, a 2013. godine visokih 49,7 posto. U takvim su uvjetima otoci kao prostor tradicionalno ograničene zaposlenosti posebno osjetljivi na opisane trendove, jer je život na otocima zahtjevniji nego na kopnu i na institucionalnoj i na osobnoj razini. Mladi se na otocima susreću s višestrukim preprekama prilikom zapošljavanja koje su s jedne strane obilježene uobičajenim ograničenjima života kao što su npr. udaljenost od kopna, ograničene prometne veze, usmjerenost ekonomije isključivo na turizam, ograničene obrazovne mogućnosti te iznimna nefleksibilnost i sezonalnost tržišta rada. S druge su strane prepreke obilježene tradicionalnim otočkim načinom života koji se odvija u jasno definiranim i teško promjenjivim društvenim i ekonomskim okolnostima.

Izlaganje se temelji na rezultatima istraživanja koje je obuhvaćalo kvalitativni i kvantitativni dio. Fokusne grupe (osam) i intervjui (tri) s mladima i ključnim dionicima socioekonomskoga i upravnoga života provedeni su od travnja do srpnja 2014. godine na otocima Vis, Mljet, Korčula i Rava te u Dubrovniku i Zadru, dok je kvantitativni dio istraživanja u obliku on-line upitnika za mlade (N=293) koji žive

na dalmatinskim otocima proveden od 16. rujna do 13. listopada 2014. godine. Namjera je istraživanja utvrditi ulogu rada u društvenim, kulturnim i ekonomskim aspektima svakodnevice mladih na otocima. Perspektive su mladih na otocima krajnje kontingentne, jer se čini da je ostanak ili odlazak s otoka, pronalaženje ili nepronalaženje posla rezultat slučajnosti ili ponekad inercije svakodnevice, a ne rezultat sustavne politike društvenoga, kulturnoga i ekonomskoga razvitka. Osobno zalaganje i poduzetništvo u tome su smislu krajnje neizvjesni. Mladi na otocima tako su u raskoraku između ljubavi i pripadnosti otoku te nepovoljnih prilika života na otoku, koje donekle utječu na njihov odlazak s otoka, ali puno više utječe na njihovo nezadovoljstvo životom na samome otoku.

Iako su zadovoljni osobnim odnosima i smatraju da im je ekonomski status relativno dobar, a životom na otoku zadovoljniji su ljeti, detaljniji pogled pokazuje da su socijalni i kulturni servisi na otocima oskudni. Mladi otočani/ke priželjkuju samostalni posao, ali uglavnom rade za privatnoga poslodavca ili u javnome i državnome sektoru. Mogućnost pronalaženja boljega posla nešto je čime su najnezadovoljniji na otocima, a što bi bio primarni razlog ostanka. Kako su mladi nezadovoljni lokalnim upravama i lokalnim političarima, ostaje otvorenim pitanje tko će, kada i kako stvarati uvjete za bolju zapošljivost i zaposlenost mladih na otocima dalmatinskoga arhipelaga. Može se zaključiti da je zapošljivost mladih na otocima obilježena uvjetima trajne krize i sociokulturnim obrascem nemogućnosti mijenjanja društvenih, kulturnih i ekonomskih uvjeta života na otocima.

Dragan Bagić,
Ivana Dobrotić,
Andrija Henjak,
Jasminka Lažnjak,
Petra Rodik,
Tanja Vučković-Juroš

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Tipologija strategija preživljavanja ekonomski (djelomično) neaktivnih kućanstava

U Hrvatskoj je ekonomski aktivno svega 54 posto stanovništva u radno aktivnoj dobi, prema čemu se Hrvatska nalazi na dnu ljestvice u Europskoj uniji. Relativno niska stopa ekonomske aktivnosti obilježje je hrvatskoga gospodarstva duži niz godina te nije primarno posljedica aktualne ekonomske krize. Niska stopa ekonomske aktivnosti stanovništva u radno aktivnoj dobi može biti posljedica različitih čimbenika. Uobičajeno se povezuje s niskom gospodarskom aktivnosti i neaktivnim tržištem rada (slaba ponuda radnih mjesta), što onda rezultira niskim životnim standardom, visokom razinom siromaštva i značajnim opterećenjem socijalne države. Međutim, niska stopa aktivnosti može biti posljedica i drugih čimbenika koji nisu primarno povezani s razinom aktivnosti gospodarstva i karakteristikama tržišta rada nego s prisutnošću razvijenih i stabilnih alternativnih izvora dohotka, koji nisu povezani s formalnim zaposlenjem i formalnim tržištem rada.

Kako bi se stekao detaljniji uvid u socijalni status i kvalitetu života kućanstava u kojima je barem jedan član u radno aktivnoj dobi

ekonomski neaktivan i uvid u strategije preživljavanja kućanstava bez redovitih prihoda ostvarenih na tržištu rada, istraživački je tim proveo kvantitativno i kvalitativno istraživanje. Kvantitativno istraživanje provedeno je na nacionalno reprezentativnom uzorku od 1000 kućanstava u RH početkom 2014. godine, a podatci su prikupljeni u okviru omnibus istraživanja agencije Ipsos Puls. Istraživanjem su prikupljeni podaci o strukturi kućanstva s obzirom na dob, radnu aktivnost te formalne i neformalne izvore prihoda. U proljeće 2014. godine provedeno je i kvalitativno istraživanje metodom polustrukturirana intervjua u 38 kućanstava iz različitih regija u kojima je barem jedan član u radno aktivnoj dobi neaktivan na tržištu rada, s ciljem stjecanja dubljega uvida u različite strategije preživljavanja takvih kućanstava.

U radu će biti predstavljena tipologija strategija preživljavanja i alternativnih izvora dohotka temeljem rezultata kvantitativnoga i kvalitativnoga istraživanja. U radu će se provjeriti prisutnost sedam hipotetskih strategija od kojih je krenula operacionalizacija instrumenata istraživanja: redukcija potreba i troškova, niska monetiziranost (korištenje vlastite imovine za vlastite potrebe, vlastita proizvodnja hrane, vlastita drva za ogrjev, razmjena dobara i usluga), prihodi bez formalnoga rada (prihodi od imovine), prihodi od neformalnoga rada (rad na crno), oslanjanje na kombinaciju socijalnih transfera, unutarobiteljska solidarnost (dijeljenje resursa i prihoda unutar kućanstva ili obitelji, transferi iz inozemstva) te „financijski menadžment“ (život na dug itd.).

Transformativnost rada u Hrvatskoj – posljedica ovdašnje krize i/ili učinak širih društvenih i ekonomskih procesa?

Polazeći od toga da recentna društvena i ekonomska kriza u Hrvatskoj s jedne strane potvrđuje, dok s druge pak potkopava status rada kao ključnoga čimbenika egzistencije u posttranzicijskoj Hrvatskoj, u ovome će se priopćenju nastojati ukazati na posvemašnju transformativnost rada, koja dakako navodi i na preispitivanje njegovih ustaljenih definicija u društvenim i humanističkim znanostima. Ta je transformativnost predstavljena ponajprije specifičnim rubnim i alternativnim praksama rada, napuštanjem „tradicionalnih“ u ime pretpostavljivih profitabilnih djelatnosti, a naposljetku i raznovrsnim strategijama preživljavanja, zasnovanima katkad i na izigravanju pravila ili pak subvertiranju „normalnoga“ rada.

Transformativnost rada može se prepoznati već i analizom domaćih medijskih i javnih diskursa o radu i zaposlenju, no još uočljivija postaje prikupljanjem „životnih priča“ s pomoću dubinskih intervjua, odnosno uvidom u pojedinačne narativne iskaze ljudi iz različitih krajeva Hrvatske, različite dobi i obrazovanja, različitih obiteljskih i radnih statusa.

Dostupni statistički podaci te sociološke i političko-ekonomske analize i interpretacije koje proizlaze iz tih podataka sugeriraju

da današnje probleme zapošljavanja, odnosno visoke stope nezaposlenosti, sive ekonomije, čak i kriminalizacije radnih aranžmana i odnosa valja tumačiti s obzirom na društveno-povijesni kontinuitet, dakle, kao nasljeđe socijalizma, zatim rata i tranzicije, pa i konkretno privatizacije. Međutim, također postoje temelji da se transformativnost rada, osim kao otisak ovdašnje krize (i svega spomenutoga što joj je prethodilo) na području rada, sagleda i u širem kulturološkom kontekstu.

U taj se kontekst uklapa dio opusa američkoga sociologa Richarda Sennetta posvećen pronalaženju veza između rada i morala unutar naglašeno fragmentiranoga i individualiziranoga društva kasne moderne. Za njegova je djela karakteristično oslanjanje na etnografsku metodu te privilegiranje kulturno-materijalističke vizure, a istodobno je u njima izražena i sociološka ambicija za širokim dijagnostičkim zahvatom u suvremenu društvenu stvarnost. U ovom se priopćenju – na tragu teze o “koroziji karaktera” kao sukusu Sennettova promišljanja “osobnih posljedica rada u novom kapitalizmu”, ali i općenitih promjena u radnoj etici unutar “kulture novoga kapitalizma” – naslovom istaknuta namjera ovogodišnjega kongresa da se “normalnost krize” raspravi i s obzirom na “krizu normalnosti” uzima kao poticaj da se propita ne samo kako hrvatska političko-klijentistička inačica neoliberalnoga kapitalizma sa svojim klimaksom u tekućoj krizi utječe na nagrizanje individualnih radnih i životnih vrijednosti, nego i u kojoj je to mjeri, ako je uopće, povezano sa širim društvenim i ekonomskim procesima.

Status i perspektive rada u suvremenoj Hrvatskoj na taj se način razmatraju u dvojakome kriznom kontekstu jer se kao polazište za prepoznavanje transformativnosti rada na razini svakodnevnih individualnih praksi, ali i na razini diskursa, osim svekolikih reperkusija recentne krize hrvatskoga društva, uzima u obzir i rastakanje ideje rada, u stanovitome smislu kriza rada, kao jedno od određujućih obilježja kasne moderne.

Od NotInMyBackYard-a do YesIMBY-a: Dovodi li opća ekonomska kriza do krize NIMBY sindroma? Studija slučaja naselja Mičevac

Život u Mičevcu, naselju pretežno ruralnoga tipa u neposrednoj blizini Zagreba koje ima otprilike 1300 stanovnika, zanimljiv je jer je naselje neposredno okruženo brojnim velikim infrastrukturnim objektima grada Zagreba: Ranžirni kolodvor, Zračna luka Zagreb, Odlagalište otpada Prudinec u Jakuševcu, vodozaštitno područje, Domovinski most i kolektor otpadnih voda te brze prometnice (Zagrebačka obilaznica i Velikogorička cesta, brza cesta i buduća autocesta Zagreb – Sisak), iako naselje administrativno pripada Velikoj Gorici. Metodama intervjua i fokus grupe ispitani su stavovi stanovnika prema navedenim objektima u svrhu utvrđivanja postoji li NIMBY sindrom i kako se manifestira u stavovima stanovnika. Posebnost Mičevca je i u tome što je zbog zabrane gradnje mjesto stagnirao po broju stanovnika dugi niz godina.

Posebni fokus istraživanja čini odnos stanovnika prema odlagalištu otpada i tzv. ekorenti, koju je isplaćivao grad Zagreb zbog smanjene vrijednosti nekretnina, a sada traju dogovori oko nove rente za smanjenu kvalitetu života (odlagalište otpada nije sanirano u planiranome roku). Stanovnici iskazuju zabrinutost za zdravlje (smatraju da je vidljivo povećanje broja oboljelih od raka), ali i razumijevanje za problem odlaganja otpada te spremnost da se uz kompenzaciju i dalje živi s navedenim rizikom. Zanimljivost

istraživačkih nalaza jest NIMBY sindrom (vidljiv u organiziranju stanovnika u udrugu Zelena akcija Mičevac, traženju kompenzacije i zatvaranja odlagališta), koji je donekle prevladan navikom na višak rizika i isticanjem “prednosti” života u rizičnom okolišu. Stanovnici “prevladavaju” NIMBY sindrom, jer u općoj ekonomskoj krizi ekonomska kompenzacija dobiva na važnosti, a naselje ima jasne prednosti (novčana kompenzacija i visoki infrastrukturni standard). Drugi naglasak istraživanja bio je na odnosu stanovništva prema budućem razvoju naselja te njihovu viđenju razvojnoga potencijala Mičevca. U tome se kontekstu istraživanja pozornost je dana odnosu tradicije (u kulturnome smislu i smislu bavljenja poljoprivredom) i urbanizacijskih procesa (koji su vidljivi u području Zagrebačke županije, posebno u području Buzina i Velike Gorice) te razlikama između mlađih i starijih generacija stanovnika Mičevca u viđenju sadašnje situacije i preferencija budućega razvoja.

Uz metode intervjua i fokus grupe, provedena je analiza sadržaja dokumenata Mjesnoga odbora Mičevca i različitih dokumenata (urbanističkih, prometnih itd.) gradova Velike Gorice i Zagreba povezanih s naseljem Mičevac te planiranje njegova razvoja. Navedenom metodom došlo se do zanimljivih saznanja o složnome odnosu Mičevca prema gradovima kojima gravitira ili administrativno pripada (Zagrebu i Velikoj Gorici) te prema razvojnom potencijalu koji stanovnici naselja prepoznaju u sanaciji Jakuševca i proširenju zračne luke te potencijalnom budućem širenju grada Zagreba na područje Mičevca i okolnih naselja.

Preliminarnom deskriptivnom analizom transkripata intervjua i fokus grupa te analizom sadržaja dokumenata o razvoju Mičevca došlo se do spoznaja o tome kako kod stanovnika Mičevca NIMBY sindrom prelazi u pozitivni pogled na blizinu velikih infrastrukturnih objekata ako navedeni objekti uključuju mogućnost zapošljavanja i ekonomskoga profita ili naknade. Stanovnici su spremni podnijeti više rizika ako im je to ekonomski isplativo i približava ih gradskom standardu života.

Studija slučaja: Različite percepcije o pripremljenosti mladih Gorskoga kotara za tržište rada

Gorski kotar jedinstveno je područje po svojim geološko-klimatskim, gospodarskim i društvenim obilježjima. Analize pokazuju da je tamo prisutna slaba raznolikost gospodarskih djelatnosti što rezultira povećanjem ranjivosti gospodarskoga sektora na tržišne promjene. Sukladno tomu, gospodarska kriza utjecala je na promjenu strukture i broja poslovnih subjekata što je dovelo do povećanja nezaposlenosti, posebice mlađe populacije, i to one bez radnoga iskustva. Glavno istraživačko pitanje odnosi se na pripremljenost i opstanak mladih Gorskoga kotara na tržištu rada. Primijenjene su mješovite metode istraživanja kao i analize dostupnih statističkih pokazatelja prikazane u studiji slučaja. Svrha je rada opisati širi gospodarski i društveni kontekst te zakonodavni i institucionalni okvir u kojemu se promatra fenomen nezaposlenosti mladih Gorskoga kotara. Nadalje, želi se utvrditi percepcija mladih i percepcija poslodavaca o pripremljenosti mladih za tržište rada, o preprekama u postupku zapošljavanja koje percipiraju i o aktivnostima koje i jedni i drugi poduzimaju kako bi se nezaposlenost smanjila.

Provedbom anketnoga upitnika i polustrukturiranih razgovora u fokusnim skupinama obuhvaćene su tri ciljne skupine sudionika

s područja Gorskoga kotara: poduzetnici, nezaposlene osobe do 29 godina starosti i učenici završnih razreda srednjih škola. Istraživanjem je utvrđeno da većina učenika završnih razreda srednjih škola u Gorskome kotaru nije dovoljno svjesna krize u gospodarstvu i na tržištu rada, nerealno procjenjuju vlastite kompetencije i poduzete aktivnosti, ne poznaju osnove poduzetništva niti imaju dovoljno praktičnih znanja u traženju posla ili drugim potencijalno profitabilnim aktivnostima. Nasuprot tomu, smatraju da su dobro obrazovani i pripremljeni za tržište rada. Najviše je ugrožena skupina nezaposlenih mladih osoba bez ikakva radnog iskustva što ih, po njihovu mišljenju, čini potpuno nekonkurentnima na tržištu rada. Poslodavci iz vodećih djelatnosti nisu zadovoljni s radnom motivacijom mladih, stoga ih i otpuštaju relativno lako. O različitim percepcijama pripremljenosti mladih za tržište rada govori činjenica da učenici završnih razreda srednjih škola smatraju da je stručna praksa dovoljno zastupljena i dobro organizirana, dok nezaposleni mladi smatraju da dijelom nije dobro organizirana ni kvalitetna, a poslodavci ističu da mladi ljudi nakon završenoga obrazovanja, srednjoškolskoga ili višega, nemaju odgovarajuća znanja ni vještine potrebne za rad.

Glavni zaključak s obzirom na istraživačko pitanje je da mladi i poslodavci Gorskoga kotara različito percipiraju pripremljenost mladih za tržište rada. Prednost nezaposlenih mladih Gorskoga kotara njihove su stečene radne navike i interes za usvajanje novih znanja i vještina s ciljem unaprjeđenja svojega položaja na tržištu rada, koji je veći nego kod mladih na nacionalnoj razini. Iz toga proizlazi da je potrebno osigurati kontinuirano informiranje mladih o očekivanjima i potrebama poslodavaca te savjetovanje i podršku u procesu pripreme za tržište rada. Osim mladih, u taj je proces potrebno uključiti i ostale dionike, prije svega poslodavce i predstavnike lokalne samouprave, i to edukacijom, zajedničkim osmišljanjem programa potpora za zapošljavanje mladih i osiguravanjem većega broja pripravničkih radnih mjesta.

III. Krizna, obrazo- vanje, diskrimi- nacija

Migranti i škola: analiza učinka socioekonomske i sociokulturne nejednakosti na osjećaj pripadnosti učenika migrantskoga porijekla u školskome okruženju

Položaj migranata u društvu primitka vrlo je često nepovoljniji od položaja domaćega stanovništva. Brojna istraživanja pokazuju da, iako se bilježe značajniji udjeli visokokvalificiranih migranata, većina migranata ima lošiji socioekonomski status. Navedeno se ogleda i u položaju migrantskih učenika uključenih u redovnu nastavu u okviru obrazovnih sustava zemalja primitka. Polazeći od teze da škola kao organizacija funkcionira prema "principu normalnosti" (Radtke, 2004), kao kriteriji normalnosti uzimaju se znanje jezika i sposobnosti učenika koje pridonose "normalnim" postignućima učenika primljenih u školu. S obzirom da migrantski učenici nisu uvijek u mogućnosti potpuno zadovoljiti tražene kriterije, vrlo su često manje uključeni u zahtjevnije obrazovne programe (Heckmann, 2008). S druge strane, njihov potencijalno lošiji socioekonomski status koji, zajedno s kulturnim i etničkim različitostima, pogoduje stvaranju podjela i nejednakosti između učenika migranata i nemigranata moguće razvija ili pridonosi osjećaju nepripadanja i isključenosti u školskome okruženju. Cilj je ovoga rada ispitati kakav je socioekonomski položaj migrantskih učenika u hrvatskim školama, do koje je mjere (i je li uopće) socioekonomski položaj migrantskih učenika povezan

s osjećajem pripadnosti u specifičnome školskom okruženju te postoje li razlike između učenika definiranih kao pripadnici prve i druge generacije migranata.

U radu se koriste podaci prikupljeni 2012. godine upitnicima za učenike i roditelje u okviru PISA istraživanja. Testirano je 5 008 petnaestogodišnjih učenika iz 163 srednje škole, a uzorak je reprezentativan s obzirom na spol, tip školskoga programa i razred. Polazeći od temeljnih pretpostavki nepovoljnijega socioekonomskog statusa migranata, analizira se socioekonomska i sociokulturna struktura petnaestogodišnjih učenika migrantskoga porijekla u srednjim školama. Kao osnovne odrednice migrantskoga statusa koriste se zemlja rođenja učenika i njihovih roditelja te jezik kojim se govori kod kuće. Sociodemografske i sociokulturne karakteristike analiziraju se s pomoću osmišljenih indeksâ ekonomskoga, kulturnoga i socijalnoga statusa, obrazovanja roditelja, statusa zaposlenja roditelja te mjesečnih prihoda kućanstva i izdataka za obrazovanje. Zavisni konstrukti prikazani kao dva nezavisna faktora, osjećaja pripadanja i osjećaja nepripadanja, analiziraju se s pomoću analize varijance te multiple regresijske analize, kojom se utvrđuju mogući efekti socioekonomskih i sociokulturnih odrednica na percepciju pripadnosti. Rezultati pokazuju da iako učenici migrantskoga porijekla imaju statistički značajno lošiji socioekonomski status, općenito osjećaju podjednaku pripadnost u školi i među vršnjacima kao i ostali učenici. Dobiveni se rezultati interpretiraju u kontekstu nalaza drugih istraživanja koja pokazuju izraženu i pozitivnu povezanost između subjektivnoga osjećaja pripadanja i školskoga postignuća, što onda učenicima migrantskoga porijekla otvara mogućnosti odabira kvalitetnijega daljnjeg obrazovanja.

Iva Košutić, Saša Puzić,
Margareta Gregurović
Institut za društvena istraživanja u Zagrebu
Institut za migracije i narodnosti, Zagreb

Povezanost društvenoga porijekla i obrazovnoga postignuća u različitim obrazovnim kontekstima: usporedba Hrvatske, Njemačke i Mađarske

Potreba za širenjem državnih obrazovnih sustava od samoga se početka legitimirala mogućnošću smanjivanja postojećih društvenih nejednakosti. Taj se stav temeljio na pretpostavci da meritokratski karakter obrazovanja omogućava postizanje društvenoga statusa prvenstveno na temelju individualnih sposobnosti i zasluga, a ne pripisanih karakteristika kao što su klasna ili etnička pripadnost pojedinca. Međutim, istraživanja pokazuju da slobodan pristup obrazovanju ne poništava povezanost društvenoga porijekla i obrazovnih postignuća, iako intenzitet takve povezanosti može varirati između pojedinih nacionalnih obrazovnih sustava (Baumert i Schümer, 2001; Pastuović, 2006; OECD, 2006).

U ovome se radu istražuje povezanost društvenoga porijekla i postignuća učenika u Hrvatskoj, Njemačkoj i Mađarskoj na PISA testiranju. Za objašnjenje razlika u obrazovnim postignućima koriste se indikatori socioekonomskoga statusa i kulturnoga kapitala (Bourdieu, 1977) te se analizira u kojoj mjeri razlike u kulturnome kapitalu posreduju između socijalnoga porijekla učenika i njihova obrazovnoga postignuća prikazanoga PISA rezultatima iz prirodoslovne pismenosti.

U radu se koriste podaci iz ciklusa PISA 2009 za Hrvatsku (N=4994), Njemačku (N=4979) i Mađarsku (N=4605). Uzorci su reprezentativni za populacije petnaestogodišnjih učenika u Hrvatskoj, Njemačkoj i Mađarskoj s obzirom na spol, tip školskoga programa i razred. Uz rezultate ispita prirodoslovne pismenosti u analizama se koriste sociodemografski i kontekstualni podaci prikupljeni upitnikom za učenike i upitnikom za roditelje. Hijerarhijskom regresijskom analizom u komparativnoj je perspektivi ispitan doprinos socioekonomskoga statusa i kulturnoga kapitala obitelji u objašnjenju varijance rezultata iz prirodoslovne pismenosti za svaku odabranu zemlju te je ispitan interakcijski efekt socioekonomskoga statusa i kulturnoga kapitala na postignuće učenika iz prirodoslovne pismenosti.

Rezultati pokazuju da kulturni kapital obitelji posreduje pri utjecaju socioekonomskoga statusa na postignuća u školi što je posebice izraženo kod njemačkih učenika. Konačni model sastavljen od svih indikatora socioekonomskoga statusa i kulturnoga kapitala u najvećem udjelu tumači postignuće učenika u Njemačkoj (41 posto) u usporedbi s nešto manjim udjelom u Mađarskoj (36 posto) i Hrvatskoj (27,5 posto). S druge strane, interakcijski je efekt statistički značajan samo kod mađarskih učenika, a njegov pozitivni predznak upućuje da je učinak kulturnoga kapitala na obrazovno postignuće jači kod učenika višega socioekonomskog statusa. Zaključno, dobiveni se rezultati interpretiraju u kontekstu analiziranih obrazovnih sustava te u okviru teorija kulturne mobilnosti (DiMaggio, 1982) i kulturne reprodukcije (Bourdieu, 1977).

Rezidencijalno porijeklo kao čimbenik visokoobrazovnih izbora

Polazna pretpostavka rada je da postoje specifičnosti izbora studija za učenike odrasle u ruralnim sredinama jer odlazak na studij za njih znači i geografsku i sociokulturnu tranziciju. Općenito, obrazovanje i geografska mobilnost utječu na pojedince, na njihovu društvenu mobilnost i na njihov razvoj osobnoga kapitala, ali i na širu zajednicu, njezin napredak i razvoj regija. Za učenike ruralnih područja obrazovanje je jedan od glavnih mehanizama uzlazne društvene i geografske mobilnosti. No, jednosmjerna geografska mobilnost može biti negativan element.

Istraživanja u zemljama s velikim ruralnim područjima zabilježila su dinamične demografske (smanjenje radno sposobnih i povećanje starijih segmenata ruralne populacije), ekonomske (povećanje siromaštva ruralnih područja i ruralne/urbane diskrepancije standarda života) i obrazovne trendove. Usporedbe ruralnih/urbanih učenika na različitim varijablama obrazovnih ishoda ukazuju da ruralni učenici imaju manje sklonosti, lošije rezultate na testovima i da u manjem broju diplomiraju i upisuju četverogodišnje studije. Tematski, rad ispituje čimbenike koji utječu na odluke o visokome obrazovanju učenika, s posebnim interesom za utjecaj rezidencijalnoga porijekla na njih. Teorijski okvir čine Bourdieuovi koncepti, operacionalizirani za anketno ispitivanje, a proširen je interesom za prostorne dimenzije nejednakosti u obrazovanju. U svrhu ispitivanja interakcija sociokulturnih i geografskih čimbenika

koji utječu na učeničke odluke o visokome obrazovanju, u proljeće 2014. godine anketni je upitnik primijenjen na reprezentativni uzorak učenika završnih razreda srednjih trogodišnjih i četverogodišnjih strukovnih škola te gimnazija u Republici Hrvatskoj (N=2106). Analize su obuhvaćale izgradnju logističkoga regresijskog modela pri čemu su prvi korak modela tvorile varijable imovinskoga stanja obitelji, kulturnoga kapitala i procjene društvenoga statusa obitelji; u drugome koraku u analizu su uvedene varijable procjene školskoga konteksta i utjecaja značajnih drugih, roditeljske podrške, a zatim i varijabla želje za društvenom mobilnošću. U konačnome koraku uvedena je varijabla rezidencijalnoga porijekla.

Regresijski je model upotrijebljen za objašnjenje izbora mjesta studiranja pri čemu su provedene dvije regresijske analize. Zavisne varijable – izbor Zagreba, izbor ostalih sveučilišnih gradova (bez Zagreba) – nastale su kodiranjem otvorenih odgovora učenika o željenome mjestu studiranja. U oba slučaja rezidencijalno porijeklo pridonijelo je pojašnjenju. Model je objasnio 28 posto varijance (Nagelkerke R²) izbora Zagreba kao mjesta studiranja, a najvažnijima su se pokazali obrazovanje oca, učeničke kulturne prakse, procjena školskoga ugleda, utjecaj bliskih osoba i rezidencijalno porijeklo ($< 0,05$). Za objašnjenje varijance izbora sveučilišnih gradova izuzev Zagreba, model je objasnio 26 posto, a prediktorima su se pokazali, uz rezidencijalno porijeklo, imovinsko stanje obitelji, učeničke kulturne prakse, procjena ugleda škole i želja za društvenom mobilnošću s negativnim predznacima ($< 0,05$).

Marta Berčić,
Bernard Šešo
Grad Opatija
Društvo za istraživanje i potporu
Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za psihologiju

Snaga tolerancije – nasilje, diskriminacija i korupcija u sportu

Akcijsko istraživanje "Snaga tolerancije" dio je istoimena projekta provedena tijekom 2014. godine. Cilj je bio ispitati jesu li mladi sportaši imali osobnoga iskustva s obrascima nasilja, diskriminacije i korupcije (NDK) za vrijeme bavljenja sportom (na treninzima, na natjecanjima ili izvan natjecanja). Problemima NDK-a u sportu se pristupilo iz perspektive socijalne teorije, Bourdieuove teorije kulturne reprodukcije kao konceptualnoga alata i inspiracije. Uzimajući u obzir "polje sporta", kao društvene institucije, a iz perspektive mladih sportaša (aktera), iznose se podaci o percepciji i iskustvu s NDK-om. Ta tema i problemi neopravdano su zanemareni u hrvatskoj znanstvenoj i političkoj zajednici za razliku od npr. navijačkoga nasilja. NDK definiramo kao obrasce ponašanja koji imaju cilj demonstrirati moć, zastrašivanje, prisilnu kontrolu, osigurati bolje društvene položaje za pojedince i grupe prisilom i ugnjetavanjem osoba nad kojima se ono vrši. Mladi sportaši, njihove obitelji i treneri stvaraju instrumentalne "nasilne strategije" koje vode pobjedama na natjecanjima kao kulturnome imperativu, stvarajući nove identitete u dinamičkome procesu interakcija na društvenim mikrorazinama ili makrorazinama. Očekivanja okoline usmjerena postizanju i održavanju pozitivnoga statusa sporta i održavanju imidža "sportski superiorne nacije" vrše kulturni pritisak nad sportašima, pa su "...negativne društvene posljedice sudjelovanja mladih sportaša u održavanju polja sporta rezultat kulture opsjednute pobjedom, usporedno s utjelovljenim

strukturnim praksama” (Andreson: 2013: 98). U prvoj fazi metodom SWOT analize prikupljeni su podatci o stanju i procesima na mikrorazini i na makrorazini sporta iz perspektive 70 stručnjaka, ključnih dionika iz deset gradova. Analiza se strukturirala prema standardnim varijablama, a indikatori predstavljaju i kategorije za kodiranje. Zajedničko je svim sudionicima da nemaju osjećaj kontrole nad poljem sporta, iako su većina njih u poziciji u kojoj mogu utjecati na ishode (imaju moć odlučivanja na različitim razinama). Ta izrazita pasivnost ključnih aktera u sportu, odbacivanje odgovornosti i aktivnoga uključivanja te konformizam većim je dijelom posljedica djelovanja društvenih vrijednosti (imperativa uspjeha, konzumerističkih vrijednosti) i političke manipulacije sportom, što dovodi do omogućavanja NDK-a kao strategije aktera kojom će ispuniti društvena očekivanja. U drugoj fazi koristila se metoda ankete, a upitnikom se ispitalo iskustvo NDK-a, samoprocjenu utjecaja na sportaše i samoprocjenu odgovornosti za NDK. Uzorak je slučajni i strukturirani, a čine ga učenici sportaši iz deset srednjih škola, što je za potrebe pilot istraživanja činilo 196 ispitanika (od 15 do 18 godina), koji se aktivno bave raznim sportovima duže od dvije godine, od čega se 50 posto sportom bavi osam i duže od osam godina, a 50 posto između dvije i četiri godine. Najviše je nogometaša (46 posto), košarkaša i rukometaša (22 posto) te svih ostalih sportaša (32 posto). Rezultati pokazuju da su mladi izloženi NDK-u, a izvori su mu ne samo u ponašanju roditelja i trenera, nego i u samoj strukturi sporta, načina na koji se “..organizira, kontrolira i determinira tko igra i kada” (Anderson, 2013: 98). Simboličko nasilje (psihičko i emocionalno), s jedne strane proizvodi trener odgovoran upravi kluba za postizanje uspjeha i uprava odgovorna donatorima, a s druge održavaju ga sami sportaši (Cushion i Jones, 2006). Takvo je nasilje doživjelo od 40 do 60 posto ispitanika. Skriveno fizičko nasilje (ono koje ne evidentiraju suci) doživjelo je čak 46 posto ispitanika. Sportaši (55 posto) tvrde da odustaju od bavljenja sportom zbog pritiska i očekivanja drugih koja premašuju njihove mogućnosti, 27 posto ispitanika procjenjuju da se sportaši ozljeđuju zbog neprimjerenih programa treninga (preforsiranosti). Čak 22 posto imalo je iskustava s nedozvoljenim sredstvima (dopingom), onda kada treba izdržati očekivanja i poboljšali izvedbu. Zabrinjavajući je broj onih (31 posto) koji imaju osobno iskustvo sa slučajevima u kojima nisu mogli napredovati jer “nisu imali nikog iz uprave” i dr. Rezultati nas obvezuju da provedemo istraživanje u većem obujmu u kojemu bi se obuhvatili svi akteri iz polja sporta.

Faktori povezani s iskustvima ekonomskoga nasilja nad ženama u intimnim vezama: provjera socijalno- ekološkoga modela

U sociologiji je već duže vrijeme prihvaćeno stajalište kako nasilje nad ženama u intimnim odnosima ne predstavlja samo individualni ili privatni obiteljski, već javni društveni problem koji je i danas prisutan u većini modernih društava. Nasilje u ovome radu definiramo kao obrasce ponašanja koji imaju za cilj demonstraciju moći, zastrašivanje, prisilnu kontrolu i ugnjetavanje osobe nad kojom se ono vrši, a ekonomsko nasilje kao ponašanja kojima nasilnik ograničava, kontrolira i iskorištava ženine ekonomske resurse i potencijale. Ekonomsko je nasilje usko povezano s rodnim ekonomskim nejednakostima. Naime, iz feminističke se perspektive smatra kako je nasilje nad ženama posljedica nejednakih rodnih odnosa moći, no ono je također i temelj za daljnje produbljivanje rodnih ekonomskih nejednakosti. Teorije koje pokušavaju utvrditi uzroke nasilja i tzv. rizične faktore povezane s povećanim rizikom od nasilja brojne su i dolaze iz različitih znanstvenih disciplina. Jedan je od najčešće upotrebljivanih višedimenzionalnih modela tzv. socijalno-ekološki model (Bronfenbrenner, 1979; Dutton, 1985; Heise, 1998; Dahlberg i Krug, 2002; Heise, 2011), koji primjenjujemo u ovome istraživanju. Taj model razvrstava čimbenike nasilja u četiri razine: individualna razina, razina veze, razina zajednice i razina društva.

U izlaganju će se nastojati odgovoriti na dva istraživačka pitanja: 1) U kojoj je mjeri ekonomsko nasilje u Hrvatskoj zastupljeno među ženama koje žive sa svojim intimnim partnerima i koji su oblici najzastupljeniji? te 2) Koji su faktori povezani sa ženskim iskustvima ekonomskoga nasilja?

Rezultati anketnoga istraživanja provedenoga 2012. godine na reprezentativnome uzorku žena u Republici Hrvatskoj s najmanje jednom godinom iskustva suživota s intimnim partnerom (N=601) pokazali su da možemo govoriti o četirima međusobno povezanim oblicima ekonomskoga nasilja od kojih se svaki manifestira nizom različitih ponašanja. Prema podacima ovoga istraživanja najzastupljeniji oblik ekonomskoga nasilja nad ženama onaj je koji se odnosi na tzv. opće oblike ekonomskoga nasilja, a koje je doživjelo 25,4 posto ispitanih žena. Zatim slijede oblici ekonomskoga nasilja nakon prekida intimne veze (23,6 posto žena od njihovih bivših partnera), ponašanja kojima partner onemogućava ekonomsku neovisnost žene koja je zaposlena (20,1 posto zaposlenih žena) i ekonomsko nasilje povezano s uzdržavanjem djece (8,1 posto žena koje zajednički s partnerom uzdržavaju djecu). Koristeći Poissonove log-linearne regresijske modele, testirane su hipoteze o istovremenoj povezanosti različitih faktora četiriju razina socijalno-ekološkog modela s iskustvima pojedinih oblika ekonomskoga nasilja. Rezultati pokazuju da se statistički značajnim prediktorima pokazuju faktori sa svih četiriju razina socijalno-ekološkoga modela (individualna razina, razina veze, zajednice te društva), a za objašnjenje tih povezanosti potrebno je istovremeno uzeti u obzir niz teorijskih objašnjenja uzroka nasilja nad ženama na različitim razinama analize: od mikrorazine (psihologijskih) preko mezorazine (socijalno psiholoških) do makrorazine (socioloških i feminističkih). Može se zaključiti kako se za ekonomsko nasilje, kao i za ostale oblike nasilja nad ženama u intimnim vezama, ne mogu donositi definitivne izjave o uzročnim faktorima, već rezultati sugeriraju da je ono – slično kao i fizičko ili psihičko nasilje (Carlson, 1984) – višestruko određeno.

IV. Krizna, mediji i vrijed- nosti

“Svakodnevnica” u multimedijском okruženju: medijske prakse mladih i temporalna struktura “svijeta-života”

Članak istražuje način na koji mladi “medijski znalci” koriste multimedijско okruženje u različitim svakodnevnim praksama i kako se u njihovoj interakciji s različitim komunikacijskim medijima odvija proces konstrukcije “svakodnevice”. U fokusu je temporalna dimenzija strukture svakodnevnog života i način na koji se kroz svakodnevne medijske prakse konstituiraju višeslojni i kompleksni temporaliteti. Primijenjeni teorijski okvir sadrži kombinaciju međusobno povezanih teorija: teoriju društvene prakse i fenomenologiju medija. Te dvije teorijske perspektive povezujem s pomoću koncepta žanrova medijskih upotreba. Komunikacijski mediji iz perspektive teorije prakse predstavljaju materijalnu sastavnicu svakodnevnih praksi i njihovo je značenje razumljivo u terminima konkretne prakse. Specifičnost komunikacijskih medija temelji se u njihovoj trostrukoj artikuliranosti jer su oni istovremeno tehnologija, sadržaj i komunikativna forma (Hartmann, 2006). Fenomenologija medija ukazuje na značajnu ulogu medija radiodifuzije u procesu konstrukcije i društvene reprodukcije “svakodnevice”, čime oni predstavljaju jedan od temelja osjećaja “ontološke sigurnosti” u moderno doba (Scannell, 1996). Pri tome fenomenologija medija ne proučava samo simboličku (diskurzivnu) interakciju s drugim ljudskim akterima već i tjelesnu/senzoru

interakciju s materijalnim okruženjem u različitim svakodnevnim praksama. U radu se nastoji istražiti odnos medija i osjećaja "ontološke sigurnosti u multimedijском okruženju". Koncept žanrova medijske upotrebe primjenjujem oslanjajući se na pojam "govornih žanrova" De Certeaua (1984), "korisničkih žanrova" Marije Bakardjieve (2006) i "participativnih žanrova" (Ito i sur. 2008). Taj koncept predstavlja interpretativno sredstvo za identifikaciju karakterističnih elemenata i načina na koji akteri izvode određene prakse. Rezultati se temelje na interpretativnoj kvalitativnoj analizi dnevnika i autobiografskih osvrtā o medijskim navikama 13 studenata prve godine diplomskoga studija novinarstva Fakulteta političkih znanosti, koji sebe procjenjuju vještīm korisnicima informacijskih i komunikacijskih tehnologija (uzorak intenziteta). Identificirani su različiti žanrovi medijske upotrebe s pomoću kojih ispitanici tijekom svakodnevnoga života upravljaju subjektivnim i društvenim temporalitetima. Akteri tehnološke mogućnosti komunikacijskih medija koriste u različitim svakodnevnim praksama kao sredstvo kalibriranja subjektivnih i društvenih temporaliteta i (pre)usmjeravanja informacijskih (personalnih i društvenih) tokova. Istovremeno se odvija i kontinuirani proces "pregovaranja" oko amplifikacija i redukcija koje predstavljaju sastavni element odnosa između čovjeka i tehnologije (Ihde, 1990). Istraživanje pokazuje da se konstrukcija "svakodnevice" u multimedijском okruženju odvija složenom interartikulacijom između različitih medija u svakodnevnim medijskim praksama, pri čemu je nužno uzeti u obzir cijelu raspoloživu medijsku matricu, kontekst interakcije (društveni, infrastrukturni, materijalni) i sociobiografsku situaciju aktera.

Zrinjka Peruško,
Dina Vozab,
Antonija Čuvalo
Centar za istraživanje medija i komunikacije,
Fakultet političkih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

Digitalni medijski krajolici, institucionalni temelji i prakse publika u Europi

Rad istražuje odnose između obrazaca upotrebe medija europskih publika i institucionalnih temelja digitalnih medijskih sustava u višerazinskom kros-nacionalnom komparativnom istraživačkom dizajnu. Predložen je teorijski model koji opisuje suvremene digitalne medijske sustave te je primijenjen klaster analizom na skupinu od 22 europske zemlje. Identificirana su četiri klastera digitalnih medijskih sustava/krajolika. Regresijska analiza pokazuje utjecaj sistemskih varijabli makrorazine na mikrorazinu preferencija publika za različite medije. Klasteri medijskih sustava povezani su s podacima o medijskoj upotrebi za devet zemalja iz istraživanja "Europske medijske publike". Rezultati pokazuju jaku eksplanatornu moć strukturalnih aspekata makroinstitucionalne razine za odabire publika i u slučaju tradicionalnih masovnih medija i u slučaju onih koji se temelje na internetu.

Kreativnost krize – Hrvatska između apatije i strasti

Od osamostaljenja do ulaska Hrvatske u EU prošlo je više od četvrt stoljeća. Nakon razdoblja masovne euforije potpomognute populističkim zanosom i nacionalizmom, koji je bio pokretačka snaga neovisnosti, zemlja tone u krizu, siromaštvo, nezaposlenost i nezadovoljstvo rastu, a hrvatski građani sve više tonu u apatiju. Nacionalizam koji pomalo zamjenjuje instinkt za preživljavanje, nije nestao. Većina hrvatskih građana tradicionalno je sklonija konzervativnoj, desnoj političkoj opciji, što se, u rasponu do ekstremne desnice, iskazuje ksenofobijom, netolerancijom prema svim manjinama te se povećava u razdobljima krize i društvenih promjena. U okolnostima sveopće krize i beznađa iskorak udesno, san o čvrstoj ruci ili zamagljivanje stvarnosti inzistiranjem na prošlosti nudi se kao zamjena. Porast ksenofobije u Hrvatskoj sukladan je s identičnim pojavama u drugim zemljama Europe, što se intenziviralo nakon ulaska Hrvatske u EU. Na manifestnoj razini, kao i u Europi, promiču se demokratske vrijednosti i uspostavljanje novih društvenih odnosa temeljenih na načelima interkulturalizma i poštivanju manjina. U stvarnosti, između proklamiranoga i realiteta, postoji razlika. Ksenofobija na različite načine očituje svoju prisutnost u javnome prostoru hrvatskoga društva, često u tišini. U komunikacijskim kanalima česta je buka, koja ometa točan prijenos informacija i točne definicije pojmova koji su u opticaju. Za razliku od EU-a, za krizu i gubitak radnih mjesta ne optužuju se manjine, nego nemoć političkoga vodstva. Građani Hrvatske ne vide političku opciju koja bi mogla omogućiti izlazak zemlje iz krize, te zbog toga velik dio stanovništva ne sudjeluje u političkome životu zemlje, a ne

zato što je politički pasivan. S izuzetkom studentskih prosvjeda, od 2008. – 2010. i nove političke opcije koja se pod nazivom “Živi zid” u novije vrijeme pojavila u obrani građana Hrvatske protiv bankarskoga sustava, ovrha i osiromašivanja, koja, iako je u kratko vrijeme postigla veliku popularnost u građana, još nema dovoljnu masovnost da bi mogla biti čimbenik korjenite promjene. U Hrvatskoj – iako su spomenuta događanja, jednako kao i pretjerana ksenofobičnost s druge strane, sukladna s novim pokretima i Europi – još nema znakova koji upućuju na mogućnost velike društvene pobune, kao primjerice u Grčkoj, te građani svoje nezadovoljstvo najčešće izražavaju kroz višestruke referendume ili na raspravama uz kavu.

Ovaj rad, koristeći recentne medijske sadržaje (tisak, televizija, internet), kvalitativnom metodom istražuje u kojoj su mjeri u hrvatskome javnom prostoru prisutni ksenofobični stavovi, koliko se iracionalni sadržaji nacionalnih mitova nude u zamjenu za realitet, koliko je prisutna i u kojoj se mjeri poželjnom percipira orijentacija prema prošlosti kao mogući znak besperspektivnosti.

Ksenija Klasnić,
Ivana Jurković Kuruc,
Branka Galić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Pobačaj: istraživanje stavova studentica Sveučilišta u Zagrebu

Pitanje se pobačaja u društvu s vremena na vrijeme iznova aktualizira u javnome diskursu. U Hrvatskoj je to pitanje osobito zadnjih mjeseci ponovo izašlo pred lupu javnosti s brojnim neriješenim problemima. Premda je ono pravno legalizirano još sedamdesetih godina 20. stoljeća u bivšoj državi, pravni status toga pitanja očito nije dovoljan jamac za ostvarivanje prava na pobačaj jer se ono u praksi ne ostvaruje bez ometanja ili čak uskraćivanja u pojedinim medicinskim institucijama.

Istraživanjem provedenom u srpnju 2014. godine na uzroku studentica Sveučilišta u Zagrebu (N=530) nastojali smo utvrditi njihove stavove i mišljenja, iskustva i razloge za donošenje odluke o pobačaju i povezanost njihovih stavova o pobačaju s nekim varijablama, kao što su preferirani oblik zajednice, željeni broj djece, izvori informiranosti o majčinstvu, planiranju obitelji i trudnoći, nadalje regija odrastanja, stupanj religioznosti njih i njihovih partnera i njihova sklonost seksizmu.

Većina je studentica kao "opravdane" razloge za taj zahvat navela silovanje, ugrožen život žene, ugroženo zdravlje i deformacije ploda. Premda je vrlo malo onih koje su navele da su imale pobačaj (7 ili 1,3 posto), razlozi za pobačaj bili su osobne, socijalne i emocionalne

naravi. Studentice smatraju da bi o pobačaju trebali odlučivati oba partnera (77,6 posto), ali podjednako podijeljeno s obzirom na ne/stalnost veze. Premda studentice na općenitoj razini značajnom većinom (75,7 posto) podržavaju pravo izbora žene o zadržavanju trudnoće, kao i nacionalna populacija RH u istraživanju Galić (2011) sa 75,1 posto, jasno se pokazuje da religioznije studentice s izraženom željom za više djece imaju negativnije stavove o pobačaju, kao i one koje imaju religioznije partnere te one kojima je preferirani oblik zajednice s partnerom brak sklopljen u Crkvi, usprkos tome što ih većina smatra da pobačaj nije pitanje u koje bi se Crkva trebala miješati (69,2 posto). Studentice koje se o majčinstvu i planiranju trudnoće informiraju kod svećenika ili duhovnih vodiča imaju najnegativnije stavove o pobačaju, zatim – u nešto manjoj mjeri – one koje se informiraju u ženskim časopisima, dok one koje se informiraju kod liječnika i medicinskoga osoblja imaju pozitivnije stavove o pobačaju. Utvrđene su i određene razlike u stavovima o pobačaju s obzirom na regionalnu pripadnost. Naime, studentice koje su najveći dio svojega života provele u Zagrebu imaju pozitivnije stavove o pobačaju od studentica iz Sjeverne Hrvatske, Slavonije, Dalmacije i od onih koje su odrasle izvan Hrvatske. Sklonost seksizmu studentica također je povezana s njihovim stavovima o pobačaju: što su studentice više sklone seksizmu, to su negativniji i njihovi stavovi o pobačaju.

Glavni je zaključak kako su stavovi studentica Sveučilišta u Zagrebu o pobačaju podijeljeni, a njihova se heterogenost može objasniti utjecajem religioznosti i tradicionalnih vrijednosti hrvatskoga društva.

**v.
Krizna,
razvoj i
rješenja**

Utjecaj geopolitičkih i geoekonomskih promjena na ekonomsku krizu u Hrvatskoj

U radu se tvrdi da je ekonomska kriza u Hrvatskoj značajno uzrokovana, među ostalim faktorima, i globalnim geopolitičkim i geoekonomskim promjenama. U radu se zagovara pridavanje veće važnosti analizi utjecaja globalnih promjena na nacionalne ekonomije. Glavnim uzrocima pomanjkanju takvih analiza smatraju se dominacija metodološkoga nacionalizma i metodološkoga okcidentalizma u društvenim znanostima.

Snažan ekonomski rast socijalističke Jugoslavije od početka 1950-ih godina bio je uzrokovan i njezinim specifičnim položajem između sovjetskoga komunističkog bloka i kapitalističkoga Zapada. Ekonomska i vojna pomoć SAD-a nakon sovjetsko-jugoslavenskoga sukoba iz 1948. godine kao i olakšan pristup tržištima nesvrstanih zemalja pridonijeli su najsnažnijem ekonomskom rastu u modernoj hrvatskoj povijesti. U razdoblju od 1950. do 1973. godine ostvaren je najveći rast hrvatskoga bruto društvenog proizvoda (Stipetić, 2012). Analizira se na koji su način globalne promjene tijekom posljednjih četrdeset godina umanjile strateški i ekonomski značaj ovih prostora te na taj način doprinijele izostanku dugoročnoga ekonomskog rasta u demokratskoj Hrvatskoj. Istraživanje se usredotočuje na utjecaj globalnih geopolitičkih i geoekonomskih promjena kao što su završetak Hladnog rata i "uspon Dalekoga Istoka". Djelovanja globalnih geopolitičkih i geoekonomskih izvora krize analizirana su na makrorazini i mezorazini. Na makrorazini analizirane su strateške

odluke hrvatskih političkih elita u pogledu geopolitičke orijentacije, a koje su se odrazile i na hrvatsku gospodarsku diplomaciju. Na mezorazini, pak, geopolitički i geoekonomski izvori krize analizirani su kvalitativnim istraživanjem (intervjui s menadžmentom) tranzicije hrvatskih visokotehnoških poduzeća. Prikazuje se tranzicija visokotehnoških poduzeća od prijenosnika znanja sa Zapada na Istok i u Treći svijet u vrijeme socijalističke Jugoslavije do njihova današnjeg položaja unutar tehnoglobalizma, tj. unutar globalnih istraživačkih mreža. Rezultati istraživanja pokazuju da je u posljednjih 20 godina geopolitički utjecaj na ekonomska kretanja u Hrvatskoj postupno slabio, dok je geoekonomski utjecaj postupno jačao. Rezultati istraživanja tumače se u kontekstu nalaza historijske sociologije, i to ponajprije Wallersteinove analize ekonomskih odnosa centra, poluperiferije i periferije prema kojoj su zemlje poluperiferije posrednik između zemalja centra i periferije. No, istovremeno se prihvaća Sewellova kritika teleoloških tendencija Wallersteinovih koncepata i Sewellov naglasak na globalnoj kontingenciji u analizi povijesnih kretanja (Sewell, 2005). U zaključku se zato daje prikaz potencijalnih geopolitičkih promjena koje mogu promijeniti odnose utjecaja geopolitike i geoekonomije na hrvatsku ekonomsku krizu.

Također, postavlja se i pitanje o međuodnosu moralne i ekonomske krize. Suprotno od visoke pozitivne korelacije između moralne i ekonomske krize kao u slučaju koruptivne privatizacije, u gospodarskoj diplomaciji može se javljati i negativna korelacija. Moralna kriza (izostanak moralnih kriterija u određivanju ekonomskih partnera) može pridonijeti umanjivanju ekonomske krize.

Gojko Bežovan,
Jelena Matančević,
Danijel Baturina
Studijski centar socijalnog rada,
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Utjecaj trećega sektora na socioekonomski razvoj Hrvatske

U okviru natječaja Europske unije za FP7 projekte partnerima s trinaest akademskih institucija iz jedanaest zemalja, među kojima i istraživačima s Katedre za socijalnu politiku Pravnoga fakulteta u Zagrebu, povjerena je provedba trogodišnjega projekta “Doprinos trećeg sektora socioekonomskom razvoju Europe (*The Contribution of the Third Sector to Europe’s Socio-economic Development-TSI*). Glavni je cilj projekta stvaranje znanja koja će dodatno unaprijediti doprinos trećega sektora i volontiranja socioekonomskom razvoju Europe. Ti jedinstveni “obnovljivi izvori” za rješavanje socijalnih i ekonomskih problema i poticanje građanskoga angažmana u Europi potrebni su više nego ikad u trenutku socijalnih i ekonomskih teškoća. Da bi se u potpunosti iskoristili ti resursi, potrebno je jasnije razumijevanje trećega sektora, njegova opsega i razmjera, njegovih postojećih i potencijalnih utjecaja i prepreka za njegov doprinos dobrobiti u Europi.

Ovaj projekt nastoji: 1) pojasniti koncept trećega sektora u njegovim europskim manifestacijama; 2) identificirati glavne konture sektora definirajući njegovu veličinu, strukturu, sastav, izvore podrške i najnovije trendove; 3) identificirati utjecaj sektora, njegove doprinose europskom ekonomskom razvoju, inovacijama, dobrobiti građana, civilnom angažmanu i ljudskom razvoju te stvoriti mogućnosti za mjerenje tih doprinosa u budućnosti; 4) identificirati barijere, interne

i eksterne, organizacijama u trećem sektoru i predložiti načine kako se te barijere mogu premostiti, i 5) stvoriti partnerstvo između znanstvene zajednice i praktičara, tako da razumijevanje trećega sektora generirano projektom ostane utemeljeno u stvarnosti i uživa potporu među dionicima kako bi se osigurala ukorijenjenost među kreatorima politike i vođama sektora nakon završetka projekta. Za dostizanje tih ciljeva usvojen je komparativni pristup. Osim toga, projekt je razvio karakterističan proces angažiranja dionika za stjecanje uvida praktičara o temama koje se istražuju i osiguravanje da dionici pristaju uz pojmove i metodologiju.

Projekt utjelovljuje FP7 poslanje "znanosti u društvu" s ciljem generiranja znanja za unaprjeđenje kvalitete života. Iako postoji empirijska građa o civilnome društvu u hrvatskome kontekstu, ovaj istraživački projekt predstavlja prvi sustavni pokušaj određivanja socioekonomskoga utjecaja trećega sektora kao dosad zanemarene komponente istraživanja. Treći sektor promatran u ovome istraživanju uključivat će i komponente socijalne ekonomije, zadruga i udruženih organizacija te socijalno poduzetništvo, prije svega ono koje se bavi pružanjem socijalnih usluga. Razmatranje socioekonomskoga utjecaja odgovara na iznimno važno a malo artikulirano pitanje pokušaja konkretnoga mjerenja i utvrđivanja koristi koju treći sektor proizvodi za društvo u cjelini. Također utvrđivanje razvojnoga statusa i utjecaja dat će nove poticaje za buduća istraživanja tih područja u Hrvatskoj i bit će važan korak u daljnjoj akademizaciji istraživanja trećega sektora.

U izlaganju će se, osim predstavljanja ciljeva i metodologije projekta, predstaviti i prvi rezultati povezani s pokušajem jedinstvene konceptualizacije trećega sektora u Europi te koncept i metodologiju mjerenja utjecaja trećega sektora.

Promjene u radnoj aktivnosti stanovništva Hrvatske od 1971. do 2011.: demografski okvir kao čimbenik razvojnoga deficita

Polazeći od procesa demografske tranzicije i njezinih posljedica na opće i parcijalne strukture stanovništva, u ovome se radu razmatraju promjene u radnoj aktivnosti stanovništva Hrvatske (radnoj snazi) od 1971. do 2011., kao jedan od osnovnih čimbenika socioekonomske strukture društva. Temeljni okvir u kojemu se odvijaju svi socioekonomski procesi, pa tako i kriza, omeđen je demografskim strukturama stanovništva koje pak određuju razvojne mogućnosti ili predstavljaju razvojne prepreke odnosno deficit. Demografi naglašavaju činjenicu kako je radna snaga kao pokretački čimbenik ukupnoga razvoja najprije određena ukupnim brojem stanovnika jedne zemlje, a sociolozi još od Durkheima ističu kako društvena podjela rada i svi njezini učinci prvenstveno ovisi o gustoći i volumenu stanovnika neke zemlje. Brojnost stanovništva čini demografski okvir za formiranje radne snage, a njegova demografska, ekonomska i društvena obilježja određuju njezin ukupni radni i intelektualni potencijal, ali i obujam i strukturu društvenih potreba koje su povijesno uvjetovane (Wertheimer-Baletić, 1999). Stoga, struktura radne snage nekoga stanovništva značajno utječe na razvojne i regresivne socioekonomske procese te oblikuje temeljne značajke društvenoga razvoja koji je određen još u prošlosti, no istovremeno nam omogućava spoznaje o njegovu budućem kretanju. Budući da se prema radnoj aktivnosti stanovništvo dijeli na radno

aktivne (ekonomski aktivne tj. radnu snagu) i radno neaktivne stanovnike, koji se pak dijele na osobe s osobnim prihodima (od kojih većinu čine umirovljenici) i uzdržavano stanovništvo (od kojih su većina djeca i mladi školske i studentske dobi), cilj je analize istražiti promjene u strukturi svake od navedenih kategorija u četrdesetogodišnjem razdoblju. Glavni su izvori podataka popisi stanovništva, pa se u analizi koristi metoda demografske statistike uz komparativnu analizu sukcesivnih popisa praćenih obilježja u definiranoj razdoblju, za ukupnu populaciju i prema spolu. Analizirani podatci ukazuju da je u razdoblju od 1971. do 2001. udio radne snage ostao gotovo nepromijenjen: 1971. bilo je 43,6 posto aktivnih, a 2011. 42 posto. Neaktivno stanovništvo konstantno čini veći dio stanovnika Hrvatske: već 1971. njihov je udio bio 56,4 posto, a 2011. godine 58 posto. Dakle, veći dio stanovništva nije uopće u kontingentu radne snage, dok su se značajne i zabrinjavajuće promjene dogodile u samim potkategorijama: osobe s osobnim prihodima 1971. činile su samo 8,8 posto stanovništva Hrvatske, a 1981. njihov udio raste na 11,5 posto, zatim 1991. na 16,7 posto, a 2001. godine značajno raste na 25,9 posto, a taj se trend nastavlja i 2011. godine s porastom na 30,2 posto. Udio uzdržavanoga stanovništva ima najveći pad: 1971. iznosio je 47,6 posto, 1981. 43,3 posto, 1991. godine 38,9 posto i 2001. godine 30,1 posto, što se nastavlja i 2011. kada je pad iznosio 27,9 posto. Porast udjela osoba s osobnim prihodima jest upravo posljedica starenja stanovništva i povećana broja umirovljenika što se odvijalo istovremeno s padom uzdržavanoga stanovništva odnosno manjega udjela mladih uslijed smanjenoga nataliteta. Takvi pokazatelji ukazuju da je struktura stanovništva Hrvatske prema radnoj aktivnosti izrazito negativan i regresivan čimbenik, te se može zaključiti da predstavlja elementarnu strukturalnu prepreku dugoročnom razvoju hrvatskoga društva.

Krešimir Žažar

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

U potrazi za adekvatnim razvojnim smjernicama hrvatskoga društva – slučaj Krapinsko-zagorske županije

Obilježje nerazmršivo povezano s recentnom društvenom situacijom (posebice na ekonomskome planu) u Hrvatskoj, kojoj se običava pridati prefiks „krizna“, jest kronični nedostatak jasnih razvojnih vizija hrvatskoga društva, što posljedično implicira izostanak adekvatnih razvojnih strategija. Iscrpljivanjem i odbacivanjem socijalističkoga modela socioekonomskoga razvitka, u post-socijalističkome razdoblju nije iznađena nova razvidna razvojna platforma. Umjesto jasno definirane predodžbe i precizno artikuliranih razvojnih smjernica pogodnih za transfer u niz konkretnih operabilnih mjera, u javnome diskursu posljednjih dvadesetak godina dominira nejasna i nekoherentna slika hrvatskoga društva kao zemlje čiji bi se ekonomski i opći društveni razvoj trebao temeljiti na turizmu i poljoprivredi kao preferiranim i, osobito u političkome diskursu, nominalno proklamiranim razvojnim polugama.

U ovome prilogu razvojna problematika Hrvatske analizira se ponajprije na mikronivou, odnosno razmatra se način na koji se određeni razvojni prijevori hrvatskoga društva manifestiraju na razini specifične administrativne jedinice – Krapinsko-zagorske

županije. Uvid u pojedina ključnih obilježja recentne razvojne dinamike te mikroregionalne cjeline dobiven je na temelju analize brojnih sekundarnih podataka, koja je jasno ukazala na dominantne razvojne parametre i tendencije. Razmatranje aktualnoga stanja razvoja Krapinsko-zagorske županije u poprečnome vremenskom presjeku popraćeno je ispitivanjem razvojnih perspektiva i izgleda u nadolazećem razdoblju. Na tome tragu izvršen je opći uvid u ključne strateške dokumente koji je naznačio način na koji se u službenoj dokumentaciji definiraju konkretni razvojni ciljevi. Pored toga, u ovom se radu također predstavljaju rezultati empirijskoga istraživanja kvalitativne istraživačke provenijencije. Istraživanje provedeno početkom 2014. godine oslanjalo se na metodu polustrukturiranih intervjua na pomno definiranim neslučajnom/namjernom uzorku koji je uključivao određene relevantne aktere (N=18) neposredno uključene u koncipiranje i implementaciju razvojnih procesa, odnosno aktere adekvatno upoznate s ključnim značajkama razvoja te izvjesnim razvojnim prijedlozima i nedoumicama odgovarajuće mikroregionalne cjeline. Primarna svrha ovoga eksplanacijskog i eksplorativnog istraživanja bila je ustanoviti dominantni razvojni model na snazi u mikroregiji, identificirati preferencije pojedinih sugovornika, dakle, meritornih razvojnih aktera, u pogledu budućeg razvojnog pravca Krapinsko-zagorske županije te u općenitom smislu dodatno rasvijetliti temeljna obilježja recentne razvojne dinamike ovoga kraja.

U završnom segmentu priloga podvlače se sumarni ključni nalazi provedene analize sekundarnih podataka odnosno empirijskoga istraživanja koji otkrivaju prilično naglašenu diskrepanciju između proklamirane orijentacije ka intenziviranju turističke djelatnosti i ekološke poljoprivrede u razmatranoj mikroregiji i realnoga stanja stvari te ukazuju da je usprkos intenzivnoj deindustrijalizaciji unatrag posljednjih 20-ak godina, razmatrano područje, zapravo, primarno industrijsko. Naposljetku se iznose i određene sugestije o mogućim modalitetima i mehanizmima kojima bi se mogli unaprijediti pojedini razvojni atributi, kako zagorskoga kraja, tako i hrvatskoga društva u cjelini. U tom kontekstu u konačnici se pledira i ističe nužnost za iznalaženjem nove, adekvatno domišljene i jasno definirane razvojne paradigme distinktivne u odnosu na dominantnu frazeološku mantru o središnjoj ulozi turizma i poljoprivrede kao preferiranih aksijalnih generatora razvitka hrvatskoga društva.

Nevena Jerak Muravec
doktorandica PPDS sociologije
na Filozofskom fakultetu u Zagrebu

Rješavanje krize iz perspektive državne organizacije

Svi smo mi pomalo poput cirkuskoga slona: hodamo po svijetu vezani za stotine kolača koji nam oduzimaju slobodu. Živimo misleći da 'ne možemo' učiniti gomilu stvari jednostavno zato što smo jednom davno, dok smo bili djeca, pokušali i nismo uspjeli.

Jorge Bucay, Ispričat ću ti priču (Fraktura, 2010, str. 5)

U trenucima, ili bolje rečeno, u vremenima krize ili poremećaja ravnoteže društvenih stvarnosti, i to onih društvenih i ekonomskih u Hrvatskoj, jedino rješenje takvoga anomijskog stanja društva (Durkheim, 1893) i krize motivacije (Habermas, 1981) jest promjena individualne svijesti o življenju svakodnevice i povećanje odgovornosti svakoga od nas (Cifrić, 2007).

U prosincu 2014. godine provedeni su polustrukturirani intervjui sa zaposlenicima Državnoga zavoda za statistiku RH (DZS) na temu odnosa Eurostata i DZS-a u kontekstu standardizacije poslovnih i informacijskih procesa s ciljem analizirati ideologiju europske statističke standardizacije. Istraživanje je provela autorica ovoga priopćenja za svoju disertaciju. Intervjui su obrađeni kritičkom analizom diskursa (KAD). KAD je multidisciplinarna i problemski orijentirana metoda za analizu odnosa između diskursa, moći, dominacije i društvene nejednakosti u društvu (Van Dijk, 1993, 1995). Fokusira ulogu diskursa u (re)produkciji dominacije.

Usklađivanje i standardizacija poslovnih i informacijskih procesa s europskim institucijama predstavlja izazov središnjem tijelu službene statistike Republike Hrvatske, DZS-u, ali i obvezu jer su uredbe i direktive EU-a u pravilu obvezatne i praktički imaju pravo prvenstva u odnosu na redovne poslove, zbog čega nastaje svojevrsna kriza unutar organizacije. Analizirat ćemo diskurs zaposlenika i njihovu percepciju krize u DZS-u te pokušati pronaći rješenja krize, koja se mogu transponirati i na hrvatsko društvo u cjelini.

Ostala dogadjanja

Okrugli stol – *Sociologija Ulricha Becka* (1944. – 2015.)

19. 3. (četvrtak)
11.45 – 13.00

Sudionici/e:

Ognjen Čaldarović

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Krunoslav Nikodem

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Simona Kuti

Institut za migracije i narodnosti (IMIN)

Inga Tomić-Koludrović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Uvodničar i moderator:

Mirko Petrić, Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru

Okrugli stol – *Sociologija i gospodarstvo*

20. 3. (petak)
15:30-16:30

Sudionici/e:

Branka Bajt, Okomito

Luka Bulian, Ipsos Puls

Petra Glasnović, Konzum

Marko Popović, Vipnet

Moderator:

Ivan Burić, Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu

19. 3. (četvrtak)
18.30 – 19.30

Prezentacija odabranih izdanja **Sociološke biblioteke** objavljenih u periodu od 2013. do 2015. godine u suizdanju Naklade Jesenski i Turk i Hrvatskoga sociološkoga društva.

Moderator: Goran Batina, Naklada Jesenski i Turk

U sklopu 5. nacionalnoga sociološkog kongresa
19. ožujka 2015. godine u 17 sati bit će održana
Izborna skupština Hrvatskoga sociološkog društva.

Popis sudionika/ica

Dragan Bagić
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
dbagic@ffzg.hr

Branka Bajt
Okomito

Valerija Barada
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
vbarada@unizd.hr

Goran Batina
Naklada Jesenski i Turk
gbatina@jesenski-turk.hr

Danijel Baturina
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
danijel.baturin@pravo.hr

Emira Bečić
MZOS
emira.becic@mzos.hr

Marta Berčić
Grad Opatija,
Društvo za istraživanje i potporu
drustvo@potpora.info

Gojko Bežovan
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
gojko.bezovan@pravo.hr

Paško Bilić
Institut za razvoj i međunarodne
odnose (IRMO)
pasko@irmo.hr

Ozren Biti
Institut za etnologiju i folkloristiku
ozren@ief.hr

Saša Božić
Hrvatsko sociološko društvo (HSD);
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
sbozic@unizd.hr

Luka Bulian
Ipsos Puls

Ivan Burić
Hrvatski studij, Sveučilište u Zagrebu
iburic@hrstud.hr

Ognjen Čaldarović
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
ognjen.caldarovic@ffzg.hr

Drago Čengić
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Drago.Cengic@pilar.hr

Antonija Čuvalo
Centar za istraživanje medija i komunikacije,
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu
antonija.cuvalo@gmail.com

Ivana Dobrotić
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ivana.dobrotic@pravo.hr

Karin Doolan
Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
kdoolan@unizd.hr

Branka Galić
Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
bgalic@ffzg.hr

Petra Glasnović
Konzum

Margareta Gregurović

Institut za migracije i narodnosti (IMIN)
margareta.gregurovic@imin.hr

Iva Grubiša

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
ivagrubisa@yahoo.com

Andrija Henjak

Fakultet političkih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu
andrija.henjak@fpzg.hr

Vesna Ivezic

Srednja škola Mate Blažine Labin
vesna.ivezic9@gmail.com

Lidija Japec

LATRA d.o.o.
lidija.japec@zg.t-com.hr

Nevena Jerak Muravec

Doktorandica PPDŠ sociologije na
Filozofskom fakultetu u Zagrebu
nevena.jerak@gmail.com

Ivana Jurković Kuruc

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
sociologija@ffzg.hr

Nenad Karajić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
nkarajic@ffzg.hr

Ksenija Klasnić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
kklasnic@ffzg.hr

Olgica Klepač

Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu (IDIZ)
olgica@idi.hr

Iva Košutić

Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu (IDIZ)
iva@idi.hr

Vilma Kotlar

Združeni doktorski studij sociologije
regionalnog i lokalnog razvoja,
Sveučilište u Zadru
vilma.kotlar@gmail.com

Simona Kuti

Institut za migracije i narodnosti (IMIN)
simona.kuti@imin.hr

Dražen Lalić

Fakultet političkih znanosti
Sveučilišta u Zagrebu
drazen.lalic@gmail.com

Jasminka Lažnjak

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Jlaznjak@ffzg.hr

Sven Marcelić

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
smarceli@unizd.hr

Jelena Matančević

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
jelena.matancecic@pravo.hr

Krunoslav Nikodem

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
knikodem@ffzg.hr

Jadranka Pelikan

Združeni doktorski studij sociologije
regionalnog i lokalnog razvoja,
Sveučilišta u Zadru
jadranka.pelikan@gmail.com

Krešimir Peračković

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
kreso@pilar.hr

Zrinjka Peruško

Centar za istraživanje medija i komunikacije,
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu
zrinjka.perusko@gmail.com

Mirko Petrić

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
mpetric@unizd.hr

Nikola Petrović

Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu (IDIZ)
nikola@idi.hr

Nenad Pokos

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Nenad.Pokos@pilar.hr

Marko Popović

Vipnet

Jaka Primorac

Hrvatsko sociološko društvo; Institut za
razvoj i međunarodne odnose (IRMO)
jaka@irmo.hr

Saša Puzić

Institut za društvena istraživanja
u Zagrebu (IDIZ)
puzic@idi.hr

Petra Rodik

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
prodik@ffzg.hr

Jana Šarinić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
jsarinic@ffzg.hr

Bernard Šešo

Filozofski fakultet u Rijeci,
Odsjek za psihologiju
rocker_287@hotmail.com

Katarina Šolčić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
katarina.solcic@gmail.com

Jadranka Švarc

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Jadranka.svarc@pilar.hr

Inga Tomić-Koludrović

Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Inga.Tomic-Koludrovic@pilar.hr

Dina Vozab

Centar za istraživanje medija i komunikacije,
Fakultet političkih znanosti,
Sveučilište u Zagrebu
dinavozab@gmail.com

Tanja Vučković-Juroš

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
tanja.vuckovic@gmail.com

Željka Zdravković

Odjel za sociologiju, Sveučilište u Zadru
zzdravko@unizd.hr

Krešimir Žažar

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
kzazar@ffzg.hr

